JAVA-BODE.

NIEUWS- HANDELS- EN ADVERTENTIE-BLAD VOOR NEDERLANDSCH-INDIE.

A°. 1853. Woensdag 16 November. N°. 91.

Prijs per halfjaar voor *Batavia* .... *f* 12.50
» » » » *Java* .... » 15.—
» » » » *Buitenbezittingen* ...... » 17.50
De betaling geschiedt voornit. — Brieven *franco*.

De JAVA-BODE verschijnt op Woensdag en Zaturdag van elke week, vóór posttijd.

De prijs der Advertentiën *met derzelver herhaling* is *zestig duiten* voor de *vijf woorden*, behalve het zegel.

Bij deze Courant behoort één BIJVOEGSEL.

Bij beschikking van Zijne Excellentie den minister van koloniën, van den 8 Julij 1854 I. A. No. 10, is aan den Oost-Indischen ambtenaar Mr. *H. W. Mees*, laatstelijk referendaris ter algemeene secretarie, met verlof in Nederland, verleend eene nadere laatste verlenging van verlof voor den tijd van 6 maanden, buiten bezwaar van 's lands kas.

Bij besluit van Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal, van den 13 November 1853 No. 3, is aan *Louis Chauvin*, verleend een, tot uitsluitende vervaardiging en verkoop der voorwerpen strekkend, octrooi voor den tijd van 10 jaren, op de eerste invoering en verbetering van eene buiten Nederlandsch-Indië in werking zijnde uitvinding, bestaande in een toestel tot bereiding van suiker, door aanwending van stoom.

Militair Departement.

BEVORDERD:

BIJ DE MILITAIRE GENEESKUNDIGE DIENST.

Tot dirigerende officieren van gezondheid der tweede klasse, de officieren van gezondheid der eerste klasse *P. Bleeker* en *D. M. Piller*.

Advertentien.

De Resident van Batavia maakt bekend dat op Woensdag 23 November aanstaande, 's morgens ten 9 ure, ten zijnen kantore eene nieuwe uitbesteding bij den afslag zal gehouden worden voor de levering gedurende drie jaren, ingaande met 1 April 1854 en eindigende met ultimo Maart 1857, van werklieden op het eiland Onrust, aan boord der schepen op de reede en aan de werf alhier, alsmede de bezorging van drinkwater en de verstrekking van voeding aan de bannelingen op genoemd eiland, met bepaling dat het daaruit voortvloeijend kontract nader notarieel zal worden aangegaan op kosten en voor rekening van den aannemer, zullende hij zich moeten verbinden om voor den tijd van drie jaren te leveren, de ondervolgende ambachtslieden, mandoors en koelies, welke jaarlijks kunnen worden begroot, op:

10000 Chin. timmerlieden en kalfaters op Onrust. 1000 id. op de reede. 10 op de werf, 1200 smeden en bankwerkers op Onrust. 10 id. op de reede. 10 id op de werf. 10 inl timmerlieden en kalfaters op Onrust. 10 id. op de reede. 10 id. op de werf. 10 chin. schilders op Onrust. 10 id. op de reede. 10 id. op de werf. 230 chin. koperslagers op Onrust. 10 id. op de reede. 10 id. op de werf. 10 chin. mandoors en koelies op Onrust. 900 inl. id. id. op Onrust. 10 id. id. op de reede. 950 id. id. op de werf. 10 chin. id. op de werf. 20 id. kuipers op Onrust. 10 id. id. op de reede. 10 id. id. op de werf. 150 id. loodgieters op Onrust. 10 id. id. op de reede. 10 id. id. op de werf.

Vendutien.

Op Donderdag 17 November, voor het kommissiehuis van *Roselje en Co.*

Op Vrijdag 16 November, voor het recherche pakhuis aan den Kleinen Boom.

Op Maandag 21 November, voor het woonhuis van den heer *J. A. L. Huffenreuter*, op Goenoeg suharie digt bij de nieuwe brug.

Op Dingsdag 22 November, voor het kommissiehuis van *A. van Ommeren en Co.*

Vertrekkende Personen.

L. Ch. Wittwer. — *J. C. de Lannoij*.

Advertentiën.

Getrouwd:

JAN ADRIAAN STOK,
Weduwenaar van *A. J. J. Goetzee*,
met
PAULINE JACOBA TIEDEMAN.

BATAVIA, 15 November 1853.

Eenige kennisgave. (1082)

Bevallen van eene DOCHTER, *F. Andeweg*, geb. *van der Salm*.

WELTEVREDEN, 12 November 1853. (1076)

Bevallen van een ZOON, Vrouwe *S. W. C. J. F. Kleijn, Le Conge*.

BATAVIA, 12 November 1853. (1083)

Voorspoedig bevallen van een ZOON, *A. Tromp*.

BATAVIA, 13 *November* 1853.

(1065) C. F DEELEMAN.

Heden trof mij de gevoeligste slag mijns levens!

Het behaagde den Almagtigen God tot zich weder te nemen mijn innig geliefde echtgenoot, de heer *James Cookson*, geëmployeerde op de landen Pamanoekan en Tjiassem, oud 34 jaren, mij nalatende een zuigeling, benevens vier kinderen uit een vorig huwelijk, die allen nog te jong zijn, om dit onherstelbaar verlies te kunnen beseffen.

Het vertrouwen op God, en de hoop om hem eenmaal in betere gewesten weder te zien, is mijn eenigste troost!!!

(1066) C. J. COOKSON, geb. *March*.

SOEBANG-, PAMANOEKAN- & TJIASSEM-LANDEN, *den* 8 *Nov*. 1853.

Ons eenigst dochtertje overleed op heden, 's daags voor haar eerste jaardag.

J. B. DROSSAERS,
(1067) H. S. DROSSAERS, *Houthuijsen*

MODJOKERTO. 28 October 1853.

De ondergeteekenden zullen op hunne Vendutie van Donderdag 17 dezer almede verkoopen: 1 ijzeren Brandkast, 3 Bascules en 100 Hammen.

(1085) GEBR. ROSELJE & CO.

COMMISSIEHUIS *MEESTER-CORNELIS*.

Vendutie op de Basar te Becassie.

In stede van heden, op den 19 dezer, van Paarden, Lijnwaden, Porcelein, Glaswerk en andere goederen meer. (1062)

☞ Eene dame biedt zich aan tot het geven van Piano-lessen.

Informatien te bekomen bij Mevr. *Detering*, Goenong Saharie. (1075)

☞ Een op zijn verzoek eervol ontslagen ambtenaar, die gedurende *vijftien jaren*, met het beste succes eene afdeeling beheerd heeft, en daardoor grondig met meest alle kultures bekend is geworden, biedt zich aan tot Hoofd-Administrateur van landerijen of andere ondernemingen. Adres den heer *W. L. Ritter* te *Batavia*. (1074)

☞ Avec l'autorisation de M. le resident, le Sieur *A. Potier*, exrégisseur général du Théâtre, a l'honneur d'informer le public qu'ayant à sa disposition un appareil de *Fantastasmagorie* arrivé tout récemment de Paris et sortant du cabinet de physique de M. *Charles Chevalier*, l'un des meilleurs opticiens de France, il se propose de donner incessamment des séances de

FANTASMAGORIE AMUSANTE.

La première séance aura lieu le Lundi 5 Décembre prochain, jour de la St. NICOLAS, dans une salle construite à cet effet, chez Messieurs *Leroux & Berne* à Noordwyk.

Une nouvelle annonce donnera de plus complets détails. (1042)

ONTVANGEN

per Nederlandsch Schip »*Rotterdam*,« Kapt. *Vis*,

GRAS-BOTER van het gerenomeerde merk D. R. G. A. v. D. LEEUW, Hammen, Rookvleesch, Rolpens, Ossentongen, Ketting-Saucijs en Lengvisch.

(1088) A. VAN OMMEREN & Co.

GRASBOTER

van het gerenomeerde merk GVB R, Rookvleesch, Saucisse de Boulogne, *Wijnand Fockink*'s Bitter, Valkbier op fust en afgetapt, Koek en Banket, en vele andere Provisien met de laatste schepen aangebragt, zoomede Manila Sigaren N°. 2, en diverse Schrijfbehoeften zijn ontvangen bij

(1084) N. VAN RIET.

GRAS-BOTER,

Merk VAN ROSSEM, per het schip *Rotterdam*, Kapt. *Vis*, bij

(1078) S. B. VAN KLEEFF & Co.

Manille Sigaren n°. 2

à Contant, bij

(1079) S. B. VAN KLEEFF & Co.

In Commissie

Puike AARDAPPELEN van Tjisiroea,

a *f* 10 per picol, contant.

(1080) S. B. VAN KLEEFF & Co.

SCHILPADSOEP EN SCHILPADBEAFSTEAK

in de Stads Herberg te Batavia, op Vrijdag den 18den dezer. (1077)

IN COMMISSIE ONTVANGEN à Contant:

PUIKE MANILLA SIGAREN N°. 2,

van de maand Maart, bij

(1059) A. VAN OMMEREN & Co.

Op de Avond-Vendutie van den 7 Julij j.l. zijn vermist

Twee Platen in Lijsten,

voorstellende *La Favorite* en *l'Etoile d'Orient*, voorkomende onder n°. 406 van den catalogus; diegene die dezelve bij vergissing mogt ontvangen hebben, wordt beleefd verzocht dezelve terug te bezorgen bij den boekverkooper *H. M. van Dorp*. (1086)

Te Koop of te Huur

Een huis op *Parapattan*, weg naar *Menting*. Adres:

(1058) A. PONS, qq.

De eerste gekke Historie die ik mij op den hals haalde.

DOOR

EEN JONG ENGELSCH OFFICIER.

Ik was juist negentien toen ik mijn naam, Mr. William Martyn, in de *gazette* vond, als aangesteld tot vaandrig bij het zeventiende regement Hooglanders. Welk een schoone dag was dat voor mij. Mijne ouders gaven mij *carte blanche* bij Bucklander, den koning van alle kleermakers, en ik haastte mij naar Londen, met voornemen om daarvan een goed gebruik te maken. Mijne uitrusting was prachtig. Mijne epauletten zouden een kapitein gevoegd hebben; mijne kling was ten minste drie duim langer en mijne zijden sjerp zes duim breeder dan het reglement voorschreef. Doch eer ik nog tijd had om met mijn uniform te pronken, ontving ik order om mij bij mijn regement te voegen, en werd zoo, helaas! naar het hartje van Ierland verbannen. Met menigen zucht moest ik het dierbare Cheltenham in volle vrolijkheid verlaten. Een troost bleef mij echter over — de zekerheid dat mijn vertrek een innig verdriet zou zijn voor ten minste een half dozijn *belles*. Toen ik te Dublin kwam besteedde ik eenige dagen om alles te zien wat daar te zien was, en begaf mij toen naar mijn depôt, dat te Birr lag, eene plaats vooral beroemd door het vervaarlijke standbeeld van den vermaarden hertog van Cumberland en een overvloed ongetrouwde jonge dames. De kaserne stelde mijne verwachting aangenaam te leur, want zij was fraai en goed ingerigt. Ik moet opregt bekennen, dat ik met niet weinig Engelsche vooroordeelen tegen Ierland naar het Groene Eiland was gekomen. Ik werd door mijne wapenbroeders zeer vriendelijk ontvangen, en verscheidene weken lang kon ik niet nalaten eene kleine opwelling van trotschheid te gevoelen als een soldaat mij salueerde. Ook de welvoorziene officierstafel met hare luchtig schertsende vrolijkheid, vond ik zeer pleizierig.

Omtrent eene maand na mijne aankomst ontving ik den volgenden brief.

Stockwell Street, Glasgow.

— Mijn liefste lief. — Ik was zoo blij toen ik zag, dat het u eindelijk gelukt was de aanstelling te bekomen, waarop gij zoo lang hebt gehoopt. Uw naam, in de courant! Uwe moeder viel haast van haar zelve van blijdschap. Als ik denk dat gij nu eindelijk officier zijt! Gij hadt toch wel gelijk, lieve William, dat zie ik nu, dat gij dienst naamt, in plaats van hier te blijven kiezen trekken, aderlaten en pleisters smeren. Ik zou u al lang geschreven hebben, maar ik dacht dat gij wel wat tijd zoudt noodig hebben om plaats voor mij te maken in de kazerne. Schrijf mij nu toch, lieve man, en zeg wanneer ik bij u kan komen, want ik verlang hard om u weer te zien. Vier jaren is een lange tijd om uwe vrouw en kindertjes zoo alleen te laten; maar, gelijk buurvrouw Jenny zegt, alles is tot ons best wil. Uwe moeder is heel wel, maar haar gezigt niet zoo goed als het plagt. Nu weet ik niet meer; maar ik hoop spoedig van u te hooren. Uwe liefhebbende vrouw, tot in den dood.

ISABELLA MARTIN.

— De kinderen zijn gezond.

Deze brief, zeer slecht geschreven, vol spel- en taalfouten (die ik maar verbeterd heb) en aan Mr. William Martin geadresseerd, was op eene zeer origineele manier gevouwen en met een rooden ouwel gesloten, welk het nederige cachet van een vingerhoed droeg. Ik bekeek dit fraaije document naauwkeurig, en het duurde niet lang of ik raadde van wie het kwam.

— Dat is weer zoo'n drommelsche streek van Lacy, die iedereen beet neemt, dacht ik, en besloot den brief in denzelfden geest te beantwoorden. Zoo veel ik mij herinneren kan, schreef ik het volgende:

BATAVIA,

De Chinesche weduwe *Tjo Bengnio,* wonende in het Chinesche kamp, bespeurde in den nacht van den 6den dezer, dat de tralien van het venster harer slaapkamer waren doorgesneden en hare kist, houdende in preciosa's en kleedingstukken en in die kamer bewaard wordende, was opengebroken, zijnde daaruit ontvreemd aan preciosa's voor eene waarde van *f* 2,000.— en aan geld *f* 240.— recepissen en 23 zilveren Spaansche matten. De verdenking viel op haren zoon, *Ang Tjingsoei* genaamd, een 23 jarig jongeling bekend als zeer aan het dobbelen overgegeven en een los leven leidende, zijnde hij dien nacht eerst ten 3 ure te huis gekomen, waardoor zijne moeder had moeten opstaan en alstoen de diefstal ontdekt had. Haar zoon verwijderde zich in den loop van den dag, doch werd aan de toptafel terug gevonden. Het geld was reeds verdobbeld, doch de preciosa's nog niet, waardoor zij gelukkig weder in handen der moeder zijn gekomen. Op de vraag aan den zoon waarom hij zijne moeder bestal, antwoordde hij, dat zij uiterst gierig was en hem nooit eenig geld wilde geven, waarom hij het voornemen had opgevat, zich in eens goed te voorzien.

— Op den 13den dezer kwam ter reede alhier aan Z. M. stoomschip *Celebes* onder het bevel van den luitenant ter zee *F. L. Geerling,* komende van de Westkust van Borneo, hebbende op den 7den dezer Pontianak verlaten. Aan boord bevond zich de sedert eenige maanden afgetreden Sultan van Sambas. De tijdingen van daar zijn zeer geruststellend en de Chinesche opstandelingen hebben in den laatsten tijd niet meer tegen onze wapenen ondernomen.

— De ontvangen berigten van Amboina, loopende tot ultimo September, zijn niet ongunstig te noemen, wat den gezondheidstoestand betreft. Deze heeft in den loop dier maand weinig verandering ondergaan en kan niet gezegd worden eene nadeelige wending aangenomen te hebben. Veel onweder had er in die maand plaats gehad, doch overigens was de weersgesteldheid gematigd geweest.

— Door de onvoorzigtigheid van een Inl. tuinjongen, in dienst van den Chinees *Lauw-Ating,* wonende in de groententuin in de kampong Kwitan, ontstond er in den avond van den 14den dezer, ongeveer tegen 9 ure, brand in het bamboezenhuis van dien Chinees, hetwelk geheel in den asch is gelegd, zonder dat er bijna iets gered is kunnen worden. De schade den hem geleden wordt geschat op *f* 150.—.

Die tuinjongen had eene brandende lamp aan den bamboezen wand opgehangen en daardoor was die brand ontstaan.

— Men leest in de *Oost-post* van Woensdag 9 November No. 46:

Op den 7 dezer is aan boord van Z. M. alhier ter reede liggende korvet *Nehalinnia,* een dood-vonnis ter executie gelegd aan den matroos 2de klasse *J. B...*, schuldig verklaard aan de misdaad van herhaaldelijke insubordinatie.

Hoewel deze persoon zich in de laatste dagen zeer halstarrig en verstokt voordeed, is hij kalm en gelaten de eeuwigheid ingegaan: dank zij de onvermoeide pogingen van den predikant *J. F. G. Brumund.*

Deze ijverige leeraar heeft zich zeer veel moeite gegeven, den ongelukkige, in zijne laatste dagen, betere denkbeelden in te boezemen, had het geluk hierin volkomen te slagen en hem gelaten en kalm naar zijne strafplaats te geleiden, alwaar, weinige oogenblikken daarna, zijn lot was beslist.

Ofschoon men wel geneigd is te willen beweren dat de zeeman, door den aard zijner betrekking, gewoonlijk niet ligt tot aandoening overhelt, zoo was het evenwel treffend te zien, welken indruk deze gebeurtenis op de verschillende aan boord vergaderde Equipagiën verwekte, daar geen der drie honderd aanwezige manschappen hunne gemoeds-aandoeningen konden onderdrukken door de zoo zeer toepasselijke aanspraak van den achtenswaardigen en bijzonderlijk door hen geachten heer *Brumund,* uitgebragt na de executie van het vonnis.

Natuurkundige Vereeniging in *Indië.*

Door eene welwillende hand daartoe in staat gesteld, bieden wij onze lezers alsnu aan: het geschiedkundig overzigt der *Bataviasche Tentoonstelling* door den heer Dr. *P. Bleeker,* president der bovengenoemde Vereeniging, in hare vergadering van den 10den dezer voorgedragen en waarvan wij in ons Nommer van Zaturdag l.l. melding maakten.

Mijne Heeren!

Toen bij de opening der tentoonstelling eenigen onzer dit gebouw doorwandelden, rees het denkbeeld op, of ter dezer plaatse eene algemeene bijeenkomst te houden van de Natuurkundige vereeniging. Dit denkbeeld was natuurlijk. Immers de rijke verzameling van producten der natuur, hier ten toon gesteld, kon niet anders dan het verlangen opwekken, dat deskundigen daaromtrent iets meer zouden willen mededeelen dan de catalogus er van vermeldde, en ten andere was de herinnering bij ons allen nog levendig, dat de tentoonstelling van onze vereeniging is uitgegaan.

Ik heb het niet ongepast geacht deze vergadering te openen met een overzigt van de geschiedenis dezer expositie, welke thans nog ons allen boeit. Zelf lid der commissie tot haar beheer, is het mij slechts geoorloofd feiten mede te deelen.

De Bataviasche tentoonstelling is een belangrijk feit in de geschiedenis der koloniën.

Even als aan Nederland de eer toekomt van het eerst in eene kolonie een genootschap te hebben gesticht voor kunsten en wetenschappen, geeft het thans der binnenkeerkringswereld het voorbeeld van eene grootsche onderneming in het belang der volksvlijt. En hoezeer tentoonstellingen in deze tijden van opgewekte industrie in de beschaafde landen als aan de orde van den dag zijn, werd er sterk getwijfeld of de tijd reeds daar was, dat men met kans op goeden uitslag zoo iets in Nederlandsch Indië zou kunnen ondernemen.

En inderdaad, slaat men het oog op de Maatschappij in deze gewesten, dan treft dadelijk de vreemdaardigheid der bestanddeelen waaruit zij bestaat. Eene talrijke millioenen sterke inlandsche bevolking, welke uit den aard harer verhouding weinig naar buiten werkt en in groote, doch afgezonderde massen aan de leiding harer bestuurders is toevertrouwd, — talrijke duizenden Chinezen, nijver en ondernemend van aard, doch van

---

— Aanbiddelijke Isabella. — Uw brief was eene aangename verrassing voor den echtgenoot, die maar al te lang van u gescheiden is. Kom terstond over, liefste, om mijn geluk te voltooijen. Zonder u is het leven zelfs in eene kazerne-kamer — verfraaid, gelijk altijd, met onbehangen muren, twee matten stoelen, een waggelend tafeltje en een halven pook — niet langer te verdragen. Onder mijne wapenbroeders, een troep ongevoelige jonge lieden, die dansen, rijden, visschen, jagen en cigaren rooken, zonder ooit aan trouwen te denken, denk ik alleen om u en zucht ik om u. Kom dan mijn engel, om nooit meer te scheiden van uw liefhebbenden man.

WILLIAM MARTYN.

Dit antwoord gaf ik aan den brieven-serjant, wel verzekerd dat het spoedig den schrijver van Isabella's teederen epistel zou ter hand komen. Dien avond meende ik een lagchenden blik van verstandhouding tusschen Lacy en Power te ontdekken; ik hield mij echter stil, wel tevreden dat ik hen met hunne eigene munt betaald had. Eenige weken verliepen, en ik had de engelachtige, verlatene Isabella en haar brief reeds geheel vergeten, toen eens zeer vroeg op een ochtend, Duval, mijn Zwitsersche lijfknecht, mijne slaapkamer binnen kwam, en mij met een zonderlingen blik zeide, dat er eene dame was om mij te spreken.

— Eene dame om mij te spreken' riep ik uit. Eene dame om *mij* te spreken, en dat zoo vroeg in den ochtend? Onmogelijk!

Vraiment! zeide Duval, met die onbeschrijfelijke schouderbeweging, waarmede zulke vreemdelingen zooveel weten te zeggen als in een geheel boek staat. Blijkbaar was hij zeer opgetogen over de eer die mij bewezen werd, en hij ging terstond met veel drukte aan het opruimen en gereed maken van mijn toilet.

Door eene niet geringe inspanning van krachten weder op adem en tot bernadheid gekomen zijnde, beval ik Duval om het ochtend costuum te kiezen, dat mij het beste stond, en om zijne diensten volstrekt niet langer dan twintig minuten te laten duren. Ik mag hier ter loops aanmerken dat een jong officier niet beter kan doen dan de keus van zijn costuum altijd aan zijn lijfknecht over te laten. In zijn eigen belang zal hij zorgen dat gij er goed uitziet. Duval koos uit mijne vier kamerjaponnen, een van licht rood satijn. Een geborduurd shawlvest en fluweelen pantoffels voltooiden een costuum, dat hij deze gelegenheid waardig achtte. Toen ik mijne zitkamer binnen trad, zag ik even een zweem van een zijden kleed, bloosde (want ik was pas negentien jaar), maakte eene diepe buiging, en bood de dame een stoel aan. Doch in plaats van bedaard te gaan zitten, vloog zij met de vlugheid van een dansenden beer op mij aan en sloot mij in hare armen, met den uitroep: Lieve: lieve Willy: met een toeval en een toon, zoo innig gemeen als men bedenken kan. Men verbeelde zich mijne verbazing. Het was om de den grond te zinken. Ik maakte mij los zoo goed ik kon en viel bijna flaauw op een stoel. Oogenblikkelijk kwam de gedachte bij mij op, dat het de werkelijke schrijfster van den teederen brief was, die daar voor mij stond, dat deze geene guitenstreek geweest was. Dat oogenblik was ook voldoende om mij te doen zien, welk eene gekke historie ik mij op den hals had gehaald, welke gevolgen zij hebben kon, vooral hoe grootendeels mijne wapenbroeders den gek met mij zouden steken, en hoe ernstig mijne superieuren haar misschien zouden opnemen. Bij mij zelven verwenschte ik mijne dwaasheid om zulk een brief zoo te beantwoorden.

— Wel Willy, hervatte de dame met dezelfde gemeene spraak, wat ziet ge er knap uit nu ge officier zijt geworden. Maar ge ziet ik heb mij ook goed opgeknapt om als uwe vrouw voor den dag te kunnen komen; daar heb ik wel opgepast, want ik begreep wel dat ik fatsoenlijk moest uitzien, als ge mij aan de andere officieren en hunne vrouwen woudt voorstellen. Wel, ik blij ben ik dat ik hier ben en mijn Willy weder.

Dit was de toespraak der schoone onbekende, terwijl zij zich in mijn leuningstoel zette en het zich daar zeer ongegeneerd gemakkelijk maakte. Hoewel verbijsterd van schrik en verlegenheid, was ik toch nieuwsgierig

nige wegens hunne vrijwillig geïsoleerde plaatsing in maatschappelijke leven, geene medewerking op eene ...te schaal te wachten was; — en voorts een handvol ...opeanen, minder talrijk in geheel Nederlandsch Indië ... de bevolking eener stad van den tweeden of derden ...ng in Nederland en dan nog grootendeels bestaande ... ambtenaren en officieren, en dus uit standen tot ...lker roeping de nijverheid niet dadelijk behoort. Wat ...t men, onder zoodanige verhoudingen verwachten ... eene poging om hier eene tentoonstelling van eenige ...langrijkheid in het leven te roepen? Was het wonder ...t velen zoo iets hier voor alsnog voor onmogelijk ...elden en dat men bijkans algemeen aan de slaging ... zoodanige onderneming twijfelde?

Er waren er echter die scherper zagen en niet alleen ...t gelukken er van voorspelden, maar ook den moed ...aten om de zaak te ondernemen.

Tot die mannen behoorde *Hendrik Dirk Arnoldus ...mits*, geacht door ons allen, de vriend van de meesten ...er.

Smits bragt het eerst het ontwerp eener hier te houden tentoonstelling ter sprake in eene vergadering van ... directie onzer vereeniging, gehouden den 13 December 1851, in welke vergadering tegenwoordig waren ... H.H. *C. de Groot, J. H. de Lange, P. J. Maier, Baron Melvill van Carnbee, D. W. Rost van Tonningen* en referent. *Smits* stelde voor, dat eene commissie werd zamengesteld ter verzameling van voorwerpen van Indische volksvlijt voor de in Julij 1852 gehoudene expositie te Arnhem en deze voorwerpen vooraf ... Batavia ten toon te stellen.

Dit voorstel, door alle besturende leden toegejuicht ...ordende, werden nog denzelfden avond op voordragt ...n referent tot leden dier commissie benoemd de H.H. ... *Groot, Maier, Melvill van Carnbee* en *Smits*.

De directie der vereeniging gaf daarop, den 15 December, kennis van haar plan aan de regering, met ...zoek om ondersteuning harer in het werk te stellen ...ingen ten deze. Reeds den 10 December daaraanvolgende ontving de directie een antwoord van het gouvernement, waarbij haar plan werd goedgekeurd en uitgt geopend op ondersteuning.

De commissie uit de directie besloot intusschen eenige ...ornaame ingezetenen dezer hoofdplaats, met name de H. *E. W. Cramerus, L. M. F. Plate, A. A. Reed, van Rees* en *B. J. Weijmar* uit te noodigen, om ...t haar omtrent de onderwerpelijke zaak in overleg ... treden. Eene bijeenkomst met genoemde heeren, ...elke ook door referent werd bijgewoond en den 21 ...ecember 1851 plaats had, leidde tot eene wijziging in ...t voorstel van *Smits*.

Men achtte den tijd te kort om voor de Arnhemsche ...ntoonstelling eene voldoende verzameling van voorwerpen bijeen te brengen, doch zag daarin geene reden ... aan de onderneming geen gevolg te geven. Integendeel kwam het denkdeeld eener expositie alhier tot ...erdere rijpheid en werd besloten om eene zooveel ...ogelijk volledige tentoonstelling van producten der ...tuur en der industrie van den Indischen archipel te ...atavia tot stand te brengen, met het voornemen tens om die producten later naar het moederland ter ...positie over te zenden.

Dien overeenkomstig wendde de directie der vereeniging zich bij brief van 22 December 1851 op nieuw tot ... gouvernement, onder kennisgave van de verandering in haar plan, voorstellende:

1°. Der natuurkundige vereeniging in Nederlandsch Indië toe te staan eene inteekeningslijst te doen rondgaan tot het bijeenbrengen van gelden, ter bestrijding der uitgaven aan de onderneming verbonden, onder gehoudenis van het eventueel batig slot der expositie tot eenig nuttig doel aan te wenden.

2°. Door eene uitnoodiging van gouvernementswege aan de residenten op en buiten Java, te ondersteunen een verzoek, hetwelk door de natuurkundige vereeniging aan hen zal worden gerigt, de strekking hebbende om bijeen te brengen en naar de tentoonstelling te zenden al de voorwerpen, welke kunnen bijdragen om de volksvlijt en de productie van hunne respectieve residentiën te vertegenwoordigen.

3°. Toe te staan vrijdom van in- en uitgaande regten voor de voorwerpen, afkomstig van buiten Java.

4°. Het kosteloos plaatsen van berigten in de Javasche courant.

Den 4 Januarij 1852 ontving de vereeniging daarop ...nstige beschikking, doch tevens gaf het gouvernement ... overweging, om het tijdstip der expositie later te bepalen dan September 1852, zooals men zich aanvankelijk had voorgesteld, vooral ook om er de buitenbezittingen behoorlijk vertegenwoordigd te kunnen hebben. ... directie meende zich met het gevoelen der regering ... deze te moeten vereenigen en de expositie vast te ...ellen tegen de maand September 1853.

Na deze verandering en uitbreiding van het oorspronkelijke plan, welke het uitzigt opende op eene tentoonstelling op eene ruimere schaal, meende de directie der vereeniging, in het belang der zaak, ook de commissie te moeten uitbreiden en de toetreding tot haar te verzoeken van heeren, welke niet tot het lidmaatschap der vereeniging behoorden. Zij rigtte dien overeenkomstig uitnoodigingen tot deelneming aan deze algemeene kommissie en zij was zoo gelukkig daarin zoo goed te slagen, dat in de eerste helft van Februarij 1852 eene commissie was tot stand gebragt, bestaande uit de volgende heeren, in alphabetische orde opgenoemd, *J. T. Bik, P. Bleeker, W. Bosch, E. W. Cramerus, C. F. Deeleman, H. L. Deeleman, C. Denninghoff, P. Diard, A. Fraser, A. S. Gabriel, W. J. van de Graaf, C. de Groot, P. J. Maier, P. Baron Melvill van Carnbee, L. M. F. Plate, A. A. Reed, P. van Rees, S. D. Schiff, E. A. Schill, H. D. A. Smits, J. Tromp, Jonkhr. R. G. B. De Vaijnes van Brakel* en *B. J. Weymar*. Uit deze commissie vormde zich bij keuze een besturend committé, bestaande uit de H.H. *S. D. Schiff*, President, *P. van Rees*, Vice-President, *L. M. F. Plate*, *J. Tromp*, *H. D. A. Smits*, Secretaris, en referent.

Na deze gelukkig geslaagde poging was de directie der vereeniging van oordeel, dat deze commissie alle elementen in zich bevatte om het geheele beleid der tentoonstelling zelfstandig op zich te nemen en in het belang der noodige eenheid, welke zoo zeer wenschelijk was, het beheer der expositie geheel aan haar over te dragen. Na zich hieromtrent met de commissie verstaan te hebben, verzocht de directie, bij brief van 16 Februarij 1852 aan het gouvernement om de volmagt, op de vereeniging verstrekt, aan de commissie over te dragen.

Bij gouvernements besluit van 25 Februarij 1852, werden alle verzoeken der directie goedgunstig toegestaan. De artikelen van dit besluit luiden als volgt:

1°. Aan de commissie tot het beheer der tentoonstelling te Batavia te kennen te geven, dat er bij het gouvernement geene bedenkingen bestaan, *a.* dat eene tentoonstelling van voorwerpen van volksvlijt uit den Indischen archipel worde gehouden in September 1853; *b.* dat door de commissie worde rondgezonden eene inteekeningslijst, ten einde de noodige gelden bijeen te brengen tot bestrijding der uitgaven, aan gezegde tentoonstelling verbonden; en dat, indien de tentoonstelling een batig saldo overlaat, zulks worde aangewend tot eenig nuttig doeleinde.

2°. Aan de commissie voornoemd, toe te zeggen zoodanige hulp, als zonder geldelijke uitgaven noch stoornissen in de dienst, kan verleend worden.

3°. De gouverneurs en residenten op en buiten Java aan te schrijven, om het plan en doel der in September 1853 te Batavia te houden tentoonstelling van voorwerpen van volksvlijt uit den Indischen archipel, aan de bevolking bekend te maken, en deze aan te moedigen om bijdragen in te zenden, alsmede om te bevorderen de verzameling en verzending van al de voorwerpen, welke kunnen bijdragen om de volksvlijt en de producten van de onder hun bestuur staande gewesten te doen kennen.

4°. Te bepalen, dat zal worden verleend vrijdom van in- en uitgaande regten voor de voorwerpen, bestemd voor de tentoonstelling, afkomstig van buiten Java.

5°. Te bepalen, dat het plaatsen in de Javasche courant van berigten betreffende de tentoonstelling, kosteloos zal geschieden.

6°. Aan de commissie toe te staan, om met de respective autoriteiten op en buiten Java, officieel te corresponderen.

Ik haal den inhoud van dit besluit hier aan, omdat den meesten onzer nog levendig in herinnering zal zijn de toespraak, welke Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal, bij de plegtige opening der tentoonstelling, in antwoord op de aanspraak van den president der commissie van de tentoonstelling heeft gehouden. Wij zullen ons herinneren, dat in die toespraak er op gewezen werd, hoe de expositie nagenoeg zonder hulp van het gouvernement is tot stand gekomen. Het is waar, en ik heb reeds elders de aandacht er op gevestigd en het als een feit van historische belangrijkheid vermeld, dat de tentoonstelling is tot stand gebragt uit de middelen, door bijzondere personen, door europeanen en inboorlingen van den archipel vrijwillig bijeen gebragt, en ik wees er daar ook reeds op, wat men, met het oog op zulk een verschijnsel, van deze schoone bezittingen mag verwachten, indien hare sluimerende vermogens worden opgewekt en geleid. Maar vergeten mogen wij het niet dat de materiele kracht alléén de tentoonstelling niet in het leven zou hebben geroepen in hare tegenwoordige gedaante, — en is het al, dat de oprigting van het gebouw en de aankoop van talrijke artikelen door de vrijwillig bijeengebragte fondsen reeds mogelijk is geweest, — de zedelijke kracht, welke het gouvernement haar verleend heeft door het besluit van 25 Februarij en door de aanschrijvingen aan de hoofden van gewestelijk bestuur en de belangstelling waarvan het geëerbiedigd hoofd van het gouvernement herhaaldelijk heeft doen blijken, hebben zeer stellig krachtig bijgedragen om de toezendingen in eene zoo onverwacht ruime mate te doen toenemen, als heeft plaats gehad.

Dadelijk na het ontvangen van genoemd besluit ving de commissie hare werkzaamheden aan, met het rigten eener circulaire aan de ingezetenen van Nederlandsch Indië, waarin zij onder openlegging van haar plan, onder aanwijzing van de weldadige strekking daarvan en van de noodzakelijk aan de volvoering verbondene kosten, tot geldelijke inschrijvingen uitnoodigde. Zij wendde zich tevens tot de hoofden van gewestelijk bestuur, met uitnoodiging om de belangen der expositie bevorderlijk te zijn, terwijl zich op haar voorstel te Samarang, Soerabaya, Soerakarta, Djocjokarta, Padang en Makasser subcommissiën vormden, welke de taak welwillend op zich namen, zich met het aankoopen, ontvangen en herwaarts zenden der voorwerpen te belasten.

Intusschen voldeed het aanvankelijke bedrag der inschrijvingen weinig aan de gekoesterde verwachting, en niettegenstaande door den Gouverneur-Generaal uit zijne bijzondere fondsen voor de belangrijke som van *f* 1000 was ingeschreven en ook door vele ingezetenen voor meer of min aanmerkelijke sommen was geteekend, werd het totale bedrag in de maand Julij 1852 nog zoo weinig voldoende geacht, dat er sprake van was aan de expositie géén gevolg te geven. In de vergadering der commissie van den 15den Julij 1852 werd echter besloten dat men de zaak zou doorzetten, en door nieuwe aanschrijvingen en circulaires trachten de belangstelling aan te wakkeren.

De commissie had tevens ontwaard, dat, vooral buiten Batavia, niettegenstaande de door haar gezondene circulaires, de bedoeling der expositie niet zoo algemeen begrepen werd als wenschelijk werd geacht, en zij besloot daarom een uitvoerig programma op te maken en in verschillende talen, ook in het Maleisch en Javaansch, te doen drukken en rondzenden, ten einde alle onduidelijke en onjuiste voorstellingen van de zaak, voor goed weg te nemen.

Dit programma, hetwelk ook in de Javasche courant en het natuurkundig tijdschrift van Nederlandsch Indië opgenomen en algemeen bekend is, heeft niet weinig bijgedragen om de tentoonstelling te doen slagen, zoowel door de opwekking tot geldelijke ondersteuning als door de juiste aanwijzing van den omvang van den aard der voorwerpen, welker toezending gewenscht werd.

Zoolang als het bedrag der inschrijvingen nog volstrekt onzeker was, bleef het ook onzeker of men voor de expositie een eigen gebouw zou kunnen oprigten, of dat men zich daartoe van reeds bestaande localiteiten zou moeten bedienen. Allengskens echter bleek het, dat men minstens over eene som van *f* 20,000 zou kunnen beschikken, en men besloot toen tot de oprigting van een eigen gebouw, welks kosten het bedrag dier som echter niet zouden mogen overschrijden. Van de op uitnoodiging der commissie ingezondene ontwerpen van zoodanig gebouw, waaronder er meerdere waren aan welke verdiensten niet konden ontzegd worden, werd dat van den heer *C. J. Deeleman*, na eene geringe wijziging aangenomen. Op uitnoodiging der commissie heeft de heer *C. J. Deeleman* tevens de zorg voor de oprigting er van wel op zich willen nemen. Het is u allen bekend dat de lengte van het gebouw bedraagt 260 en de breedte 212 voeten, terwijl de galerijen zelve 40 voeten breed zijn. Het gouvernement is der commissie in de oprigting er van te gemoet gekomen, door de zich in hetzelve bevindende houtwerken tot na den afloop der expositie in leen af te staan.

Sedert klom het bedrag der inschrijvingen tot ongeveer *f* 25000. Reeds vroeger was de commissie er toe over gegaan om sommen in de verschillende residentien en gouvernementen beschikbaar te stellen, tot aankoop van die voorwerpen en het verleenen van voorschotten op die artikelen, welke menig nijvere inboorling slechts tegen betaling zou kunnen afstaan of vervaardigen. Deze sommen klommen weldra tot het bedrag van meerdere duizenden guldens vooral nadat aan de hoofden van gewestelijk bestuur en aan de subcommissiën was kenbaar gemaakt, dat men de ter onderwerpelijken einde door hen noodig geachte gelden zoo veel mogelijk zou beschikbaar stellen. Om aan die aanvragen zoo veel mogelijk onbeperkt te voldoen, ging de commissie eene leening aan, ten bedrage van *f* 15 000 tegen 7½ pCt., voor welke som zij zich als borg stelde. Tot deze leening besloot men te eer, omdat der subcommissie te Soerabaya eene som was ontvreemd van niet minder dan *f* 2486, zijnde nagenoeg het geheele bedrag der inschrijving van die residentie zonder het eiland Madura.

In de commissie zelve hadden tijdens de voorbereidende werkzaamheden voor de expositie eenige veranderingen plaats. De heeren *Denninghoff, Fraser, Gabriel* en *Plate* vertrokken naar Europa, en de heer *Smits* ontviel der commissie door een' voor haar, voor zijne familie, voor zijne vrienden, voor de maatschappij en voor de wetenschap te vroegtijdigen dood. Tot vervanging van de opengevallen plaatsen in het committé van bestuur, werden gekozen de heer *C. A. Granpré Molière*, die den heer *Plate*, en de heer *H. L. Deeleman*, die den heer *Smits* in het secretariaat opvolgde, terwijl

---

...noeg om het schepsel eens aan te zien, dat ik mij nu ...beeldde opzettelijk te zijn gekomen om mij te plagen. ... zag eene zwaarlijvige vrouw van ongeveer dertig jaren, ...net een bonten smakeloozen opschik en in geheel haar ...voorkomen eene gemeenheid, die met eene zonderlinge ...wildheid in hare manieren vereenigd was. Zij had een ...breed gezigt, een blanke kleur, bijna geene wenkbrauwen, maar een overvloed van dunne krulletjes; en ik lette ... op, dat zij bij een zijden japon, witte wollen kousen ... lompe schoenen met dikke zolen aan had. Ik kwam ... terug van de gedachte dat zij door mijne ondeugende ...akkers was opgemaakt om mij te komen plagen, en ...eeld het er bijna voor dat zij inderdaad eene vrouw van ...gen rang was, die door haar man was verlaten; maar ... was ik, ongelukkige, toch zeker de man niet

— Mevrouw, zeide ik eindelijk, gij schijnt in eene ...zonderlinge dwaling te zijn. — Maar eer ik verder kon ...reken, viel zij mij in de reden.

— Wel neen, zeker geene dwaling. Hoe kunt ge zoo ... zeggen, Willy? Is het al niet erg genoeg voor mij ...weest, dat ge mij zoo lang met de kinderen alleen ...hebt gelaten, en zult ge mij nu niet vriendelijk ont...gen en alles weder goed maken?

— Maar mevrouw, gij hebt het verkeerd als gij denkt ...dat ik uw man ben. Ik heb u nooit in mijn leven gekend, ...en gij moet wel aan mij kunnen zien, dat ik uw man ...niet kan zijn.

— Heeft iemand ooit zoo iets gehoord? riep zij uit. Te willen zeggen dat gij mijn man niet zoudt wezen. Dat kind hier, uw eigen Willy, zou u kennen, als hij niet nog aan de borst had gelegen, toen gij ons verliet.

Daarmede wees zij naar een lid van het gezelschap, dat ik nog niet had opgemerkt, namenlijk een jongen van ongeveer vijf jaren, die zich uitrekte om bij mijne epauletten te komen, welke op de tafel lagen, gelukkig buiten zijn bereik.

— Als dat uw zoontje is, mevrouw, antwoordde ik, dunkt mij dat hij een getuige tegen u moet wezen, daar hij bewijst dat gij al verscheidene jaren getrouwd moet zijn. Nu ben ik pas negentien jaar geworden, en wel verre van jaren geleden getrouwd te zijn, denk ik nog in geen jaren te trouwen.

— O gij zijt toch mijn Willy, zeide zij hierop. Zeker ziet gij er wel wat anders uit, dan toen gij in de Stockwell den apothekers winkel hadt, maar het zijn uwe kleeren die u zoo veranderen. Kleeren maken den man, of zooals Jenny zegt, mooije veren maken vogels. Zeker mijne oude buren zouden mij haast niet meer kennen, nu ik als een officiersvrouw ben gekleed. Maar gij hebt nog hetzelfde mooije bruine haar, en dezelfde dansende oogen, die eens mijn onnoozel hart hebben gewonnen, och ik arme, die vier jaren lang eene ongelukkige verlatene vrouw ben geweest. Och Willy, het was een slechte streek om zoo maar heen te gaan en vrouw en kinderen aan hun lot over te laten, zonder mij in al dien tijd haast een briefje te schrijven. Maar laat dat alles vergeten zijn, nu ik »mijn eigen Willy" maar terug heb, zooals het liedje zegt. Ja, ik heb altijd wel gedacht dat gij het tot iets brengen zoudt, want gij woudt altijd hooger op in de wereld, en ik ben nu blij dat ik mij niet vergist hebt..

(*Wordt vervolgd.*)

LAATSTE KWINKSLAG.

Een man, gelijk er enkelen zijn, bij wien de zucht tot spotten sterker is dan iets anders, lag doodziek. Zijn doctor voelde hem den pols en haalde bedenkelijk de schouders op. Doctor, zeide de zieke, hebt gij er ook een kunst-term voor, zoo als mijn pols op dit oogenblik slaat? — Neen, eigenlijk niet, was het antwoord. — Welnu, dan zal ik uwe wetenschap daarmede verrijken. Mijn pols slaat den doodenmarsch.

---

voorts nog tot leden der commissie werden gekozen de heeren *C. Chaulau*, *J. Grol*, *D. Pryce* en *W. C. von Schierbrand.*

Naarmate de tijd der tentoonstelling naderde, werd de medewerking algemeener. Subcommissiën en gewestelijke besturen wedijverden bijkans algemeen om tot den luister der expositie mede te werken. Zijne Excellentie de vice-admiraal, kommandant van Z. M. zeemagt in Indië, de heer *van der Plaat*, de factorij der Nederlandsche handelmaatschappij en de stoomvaartonderneming van den heer *Cores de Vries*, boden allen aan om de in te zendene voorwerpen van elders kosteloos door de beschikbare bodems herwaarts over te voeren, terwijl de president der commissie, de heer *Schiff*, zich met de heeren *E. W. Cramerus* en *J. Tromp* belastte met het ontvangen en innemen der voorwerpen.

De heer *C. Tromp* heeft voorts op zich genomen de catalogus der expositie te vervaardigen, en deze taak met den gewenschten spoed volbragt.

Nog voor de opening der tentoonstelling ondervond de commissie een blijk van de belangstelling van het opperbestuur in Nederland, in eene magtiging op het Indische gouvernement om voor eene som van ƒ 15,000 voorwerpen van de tentoonstelling aan te koopen, ter verzending naar Nederland.

De opening der tentoonstelling was vastgesteld op September, doch de in die maand nog steeds aanhoudende aanvoer van voorwerpen, deed besluiten, het tijdstip der opening tot October te verschuiven.

De 10den October was die lang voorbereide en lang gewenschte dag. Een salvo uit het geschut kondigde de heugelijke gebeurtenis aan. Een tweede salvo verkondigde de komst van den Gouverneur-Generaal, aan het met vlaggen en groen versierde gebouw. Zijne Excellentie had bij de opening wel willen tegenwoordig zijn, en werd door vier leden uit de commissie binnengeleid tot in het paviljoen, waar de president en de overige leden der commissie, omringd door eene talrijke en uitgelezene schaar van de hoogste civiele en militaire ambtenaren en van de voornaamste particulieren, meestal vergezeld van hunne dames, de komst van het hoofd des bestuurs afwachtten. Buiten het gebouw klonk de hoornmuziek der eerewacht, binnen het paviljoen hief de stafmuziek het geliefde volkslied aan. Alles was feest en verkondigde de bevolking het gewigtige van dien dag.

De rede van den president der commissie en het antwoord daarop van den Gouverneur-Generaal zijn nog in onzer aller geheugen. Dat waren woorden, kernachtig en onopgesmukt, maar woorden die troffen en sympathie vonden, omdat zij wáár waren en geene vleitaal.

De commissie zal niet ligt vergeten den gunstigen indruk, welke de expositie reeds op dien plegtigen openingsdag blijkbaar op de bezoekers maakte. Het was haar een dag van zelfvoldoening, en deze voldoening werd niet weinig verhoogd door de sympathie, waarvan de duizenden en duizenden bezoekers sedert blijk gaven. Terwijl ik dit spreek is het aantal bezoekers reeds geklommen tot een cijfer van 16,857 en hebben de ontvangsten bedragen de som van ƒ 7,919,—

Ik zal niet treden in bijzonderheden betreffende de tentoongestelde voorwerpen zelve. De catalogus is daarvan eene korte opgave en de vereenigde pogingen van meerderen uit ons midden om een' beredeneerden catalogus zamen te stellen, zullen de belangrijke punten der expositie meer en beter doen uitkomen, dan hier, zelfs door eene uitvoerige beschouwing, mogelijk zou wezen.

Ik bepaal dus tot hiertoe mijne taak om een overzigt te geven van de geschiedenis der tentoonstelling.

Maar ik mag niet nalaten er een woord aan toe te voegen.

Ligt er veel volbragten arbeids achter ons, vóór ons ligt een nog grootere, een nog gewigtigere.

Het doel der tentoonstelling kan gezegd worden in ruime mate bereikt te zijn. Wij hebben er veel leering uit getrokken. Wij hebben een juister denkbeeld erlangd van den toestand der volksvlijt in deze gewesten. Wij hebben ontwaard, dat de industrie op Java en de meeste buitenbezittingen reeds tot een' veel hoogeren trap geklommen is, dan zelfs deskundigen hadden gedacht.

Door de tentoonstelling is eene krachtige impulsie gegeven. Thans is het onze pligt die impulsie te bestendigen, wil men de vruchten der tentoonstelling niet grootendeels weder zien verloren gaan.

De Europesche nijverheid is hier nog voor eene onberekenbare ontwikkeling vatbaar,

De inlandsche bevolkingen zijn, als hare gezegende bodem, rijk aan goede grondstoffen. Slaat hier op den bodem en er vloeit goud uit, goud in de gedaante van tallooze en schatbare producten. Ontwikkelt de goede kiem der inlanders door onderrigt en leiding en aanmoediging, en zij zullen worden bekwame en nijvere landbouwers en handwerkslieden, en de spaarzaamheid, thans nog, zoo bij hen gewenscht, zal even als overal ter wereld, het gevolg zijn van die meerdere kennis en arbeidslust.

Hebben wij niet in dit gebouw herhaaldelijk verstomd gestaan over hetgeen inlanders hebben weten te vervaardigen, met hunne geringe opleiding, met hunne uiterst onvolkomene werktuigen? En wat zal men niet mogen verwachten van zoo talrijke onmiskenbare talenten, autodidakten in hun vak, wanneer die talenten eenmaal gesteund zullen zijn door eene minder beperkte kennis, door meer geschikte werktuigen?

Hier is op eene groote schaal het bewijs geleverd van den voortreffelijken aanleg van den inlander voor de meest verschillende takken van industrie, gelijk mij en vele anderen reeds sedert geruimen tijd gebleken is, zijne vatbaarheid voor het aanleeren zelfs der hoogere wetenschappen.

Schoon is de taak die ons ter vervulling open staat, de taak eener weldadige beschaving van de aan ons gezag en onze leiding toevertrouwde bevolkingen. De verlichte regering, waaronder wij hier thans het voorrecht hebben te leven, heeft reeds een gedeelte van die taak op zich genomen en bevordert de uitbreiding en verbetering van het onderwijs naar vermogen. Maar der vermogens van een gouvernement zijn palen gesteld. De gemeente zelve kome dan der regering te hulp en bouwe voort op de door haar reeds gelegde grondslagen. De inlandsche scholen ontwikkelen de kinderen, trachten wij de jongelingen en mannen te ontwikkelen door aanmoediging, en opwekking van de handwerks- en landbouwnijverheid, die groote elementen van volksgeluk.

Deze overwegingen bragten mij op de gedachte, dat welligt die blijvende impulsie tot volksvlijt te geven was door de oprigting van een museum en door de stichting eener Nederlandsch-Indische maatschappij van nijverheid. Een voorstel daartoe aan de commissie der tentoonstelling gerigt heeft algemeen bijval mogen vinden. De grondslagen van die maatschappij zijn reeds ontworpen en hare in werking treding is nabij te achten. Zij beginne hare werkzaamheden daar, waar die der commissie van de tentoonstelling eindigen.

NEDERLAND.

's Gravenhage, 9 Sept. Heden ochtend was de 14 jarige jongeling B. G. in de artillerie-kazerne bezig met het schoonmaken van een' geweerloop, die tot dat einde in het vuur werd gelegd. Op eens ontbrandde er een schot en de jongeling zeeg levenloos ter neder. De loop was nog van eene lading voorzien geweest.

— *Amsterdam*, 12 Sept. Als eene voorzeker hoogst zeldzame bijzonderheid, vermelden wij dat in het Nederl. Israëlietisch oude mannen- en vrouwenhuis alhier, gisteren avond ten 11 uren is overleden *Mozes Zwart*, oud 86, en een half uur later zijne vrouw *Naatje de Vries*, oud 83 jaar, gehuwd geweest sedert 1801, welk echtpaar sedert 1846 in genoemd gesticht werd verpleegd, alwaar het in 1851 zijne gouden bruiloft vierde. Gedurende de 52 jaren van hunnen echt, was zij dus slechts een half uur gescheiden.

— *'s Gravenhage*, 11 Sept. Men heeft alhier het treurige berigt ontvangen, dat de kapitein *Wildeman*, van het regement grenadiers en jagers, in zijn tent in het kamp, op zijn nachtleger dood gevonden is.

— *Utrecht*, 11 Sept. De stad erlangt reeds een feestelijk aanzien. Geen burger blijft achter om het zijne bij te dragen ter opluistering der feestelijke dagen, ter gelegenheid van 's Konings komst in deze stad. Op alle punten der stad is men reeds bezig met het groen maken der straten en met het plaatsen van paalwerken voor de illuminatie. Van wege de stad en burgerij worden eerepoorten, door de stad een aan den ingang der Neude en eene tweede aan de Gildbrug opgerigt, waar de stedelijke regering Z. M. denkt op te wachten. Twee eerewachten zijn Z. M. ten geleide aangeboden, een uit de burgerij, een uit het studentenkorps. De burgereerewacht telt 26 leden en heeft tot haren kommandant gekozen den heer baron *F. H. C. van Heeckeren van Brandsenburg*, tot onderkommandant den heer *J. Kol* en tot baniedrager den heer *K, J. A. H. Ram*. De eerewacht, uit studenten bestaande, namens het studentenkorps aan Z. M. den koning aangeboden, heeft verkozen tot haren kommandant den heer *M. Plooy*, en tot onder-kommandant den heer *W. Mees*. In afwachting van het door de regering te geven programma, deelen we voorloopig mede, dat Z. M. bij zijn intogt te 8 ure aan de Bilt door de eerewachten opgewacht en aan de Gildbrug door de regering ontvangen zal worden.

Vrijdag wenscht de burgerij in plegtigen optogt, aan Z. M. een keurig album, »een hartelijk woord van dankbare gehechtheid aan Z. M.'' bevattende, en tevens een feest in de Maliebaan aan te bieden.

— *Amsterdam*, 14 Sept. Dadelijk na het overlijden van onzen beroemden stadgenoot, den heer *J. W. Pieneman*, circuleerde eene lijst bij de leden der maatschappij: »*Arti et Amicitiae*'' tot het bijeenbrengen van penningen voor de oprigting van een gedenkteeken voor den overledene. Spoedig was hierop voor eene belangrijke som ingeschreven en op den 27sten Junij jl., werd door en uit de inschrijvers eene kommissie benoemd om aan dit voornemen uitvoering te geven.

Deze kommissie, bestaande uit de heeren *Klijn*, *Dubourcq*, *Greive*, *Rochussen* en *Kaiser*, heeft, zoo men verneemt, besloten het gedenkteeken te plaatsen in de onmiddellijke nabijheid van het graf in de N. Z. Kapel, en alle Nederlandsche kunstenaars uit te noodigen schetsen voor hetzelve te vervaardigen om daaruit eene keuze te doen.

Met regt kunnen wij dus verwachten, dat onze stad daardoor een sieraad te meer zal erlangen, dat getuigen zal van den ijver der maatschappij: »*Arti et Amicitiae*'' en van den kunstzin des tegenwoordigen tijds.

— Volgens ontvangen berigt is den 9 Sept., na een gunstigen overtogt, met eene stoomboot een derde kabel voor den onderzeeschen telegraaf te Scheveningen aangebragt. Na het bevestigen van dien kabel aan den grooten verbindingskabel zoo hier als aan de Engelsche kust, werd de gemeenschap ook met die lijn tusschen 's Gravenhage en Londen vastgesteld op denzelfden dag, 's namiddags ten 3 ure.

— Naar men verneemt, heeft het Z. K. H. den prins van Oranje dezer dagen behaagd, aan den heer *D. J. den Beer Poortugael*, te Delft, bij eigenhandig schrijven, HD. dank te betuigen, voor het door dien heer aan Z. K. H. aangeboden pracht-exemplaar zijner Vaderlandsche gedichten, bij gelegenheid van HD. verjaring, op den 4 dezer.

— *Rotterdam* 13 Sept. Bij de plaatselijke kommissie van geneeskundig toevoorzigt alhier, zijn den 12 dezer aangegeven 51 cholera-lijders; 10 herstelden, 27 overleden.

ENGELAND.

Londen 13 Sept. De *Times* bevat den woordenlijken inhoud der depêche van lord Clarendon van 16 Julij, en zegt dat het ware standpunt van Engeland en zijne bondgenooten is dat van bemiddelaars, en des noodig gewapende bemiddelaars, ter handhaving van eene vredelievende politiek, en hoezeer de Britsche regering niet gezarzeld heeft, zich met nadruk te verzetten tegen de aanvallende politiek van Rusland, is die regering daarom niet minder gebonden om, kan het zijn, alleen een wakend oog te houden op de krijgstoerustingen van Turkye.

— *Londen*, 15 Sept. Er hebben zich alhier eenige cholera gevallen geopenbaard.

— De geheele uitvoerwaarde van Engeland naar alle werelddeelen aan voortbrengselen en fabriekaat was in 1850 £ St. 71,367,885, in 1851 £ St. 74,448,722 en in 1852 £ St. 78,076,854.

— *London*, 17 Sept. Het uitbreken der cholera alhier heeft de hernieuwing der voorzorgwet noodzakelijk gemaakt; dien ten gevolge is zij gisteren in de *Londen Gazette* verschenen.

— Te Manchester duurt de strijd tusschen de we[...] lieden en fabriekanten over 10% verhooging van l[...] voort, en te Preston hebben de eigenaars der katoen[...] lens besloten die in het geheel niet meer te doen werk[...]

— De verschepingen naar Australië gaan steeds grooten voet voort. Er liggen thans ruim 130 schep[...] alleen te Londen gereed, om ladingen naar het goudla[...] over te brengen. De hoeveelheid bier die derwaarts [...] zonden wordt is verbazend en men berekent den inko[...] gedurende de laatste maanden niet bij honderden, ma[...] bij duizende dozijnen fleschen daags.

— De heeren *Hutchinson & Zoon* te Hull hebben [...] last tot verzending van een volledig houten huis uitgevo[...] voor een Engelschman te Melbourne, die er £ St. 30[...] à £ St. 4000 aan ten koste gelegd heeft. Het huis be[...] 11 ruime kamers, en is belegd met zink. Het beslaat, w[...] neer het in elkander gezet is, 88 voet lengte bij 60 v[...] breedte. De vervaardiging duurde drie maanden, en e[...] opzettelijk een schip voor de verzending bevracht.

— De aardappelziekte in Ierland breidt zich vrees[...] lijk uit.

— Het schotsche landgoed Islay is den 31 Aug. [...] Edinburgh voor £ 451,000 (vijf en een half millio[...] Hollandsch) verkocht aan den heer *Morrison*, deel[...] noot in de firma *Morrisom Dellon & Co.* te Londe[...] Dit is waarschijnlijk het grootste landgoed dat im[...] in Schotland verkocht werd.

BELGIE.

Brussel, 16 Sept. Overeenkomstig het tusschen [...] kroonde hoofden bestaande gebruik, zal de koning d[...] prins de Chimay naar Rijssel afvaardigen, om nam[...] hem aldaar den keizer der Franschen te begroeten.

— De belgische *Moniteur* bevat het volgende beri[...] De archieven des rijks zijn verrijkt met een docume[...] dat een der merkwaardigste en zeldzaamste autograph[...] en tevens een historisch stuk van hooge waarde is, na[...] lijk de bekentenis van *Balthazar Gérard*, moorden[...] van *Willem den Zwijger*, prins van Oranje, afgel[...] onmiddelijk na zijne arrestatie, op 10 Julij 1584. [...] stuk is geheel door den moordenaar geschreven, dra[...] zijne handteekening in dezen vorm: *Balt. Gérard*, n[...] parafe en beslaat 2½ pagina van het formaat, hetw[...] men thans pro patria noemt. De eerste bladzijde be[...] 62, de tweede 56 en de derde 21 regels. Het schrift [...] vast en net, en nauwelijks treft men er een of tw[...] ratures in. De moordenaar verhaalt zeer uitvoerig [...] door hem reeds 6 jaren te voren gevormde ontwe[...] om den prins van Oranje te vermoorden en alles wat [...] heeft gedaan, om de uitvoering er van te verzeker[...] De bekentenis van *Balthazar Gérard*, die nimmer [...] eenige openbare verzameling behoord heeft, was onlan[...] in handen gekomen van den boekhandelaar *Jacob*, [...] 's Gravenhage, van wien de direkteur van het belgisc[...] archief, de heer *Gachard*, het stuk heeft gekocht. [...] zal nu in onze groote nationale verzameling eene pla[...] bekomen bij de fraaije kollektie, welke men er gevor[...] heeft van de brieven van Oranje.

— De keizer van Oostenrijk heeft aan de donairié[...] *de Biolley* een armband van ongemeene waarde gezo[...] den als blijk van zijne erkentelijkheid voor de gastvr[...] heid, waarmede zij de hertogin van Braband in hare w[...] ning te Verviers heeft ontvangen. (Men weet, dat daar de overgifte plaats had van de hertogin door oosteurijksche aan de belgische autoriteiten.)

DUITSCHLAND.

Te Bauren, is Vorarlberg, in het oostenrijksche di[...] trikt Bregenz, zag onlangs een gendarme, toen hij een[...] tuin voorbij kwam, den naam van Kossuth in gro[...] en fraaije letters boven de oppervlakte van den gro[...] IJlings liep de man heen om eene aanklagt te do[...] van dit feit, hetwelk hij of aan een mirakel of a[...] eene zamenzwering toeschreef. Weldra is de verdach[...] tuin door policiebeambten omsingeld. De nasporing[...] worden met de meeste naauwkeurigheid volbragt, [...] de uitslag daarvan is dat wel is waar de naam v[...] Kossuth uit den grond te voorschijn kwam, maar [...] den vorm van... tuinkers. De eigenaar van den ge[...] krimineerden tuin wordt gehoord, en deze kan van [...] zaak geene andere opheldering geven, dan dat [...] zwitsersche tuinman het bedoelde plekje grond he[...] gekweekt, en dat alleen om die reden de duivel [...] zijn getreden in het ligchaam der verwenschte sala[...] Wat er ook van zij, het geregtelijk onderzoek wo[...] ijverig voortgezet.

— *Weenen*, 12 Sept. Bij besluit des keizers is [...] gebied der vrijhaven van Triëst ingekrompen. De na[...] bijgelegene eilanden zijn bij die gelegenheid opgeno[...] in het algemeen tolstelsel des rijks.

— *Frankfort*, 13 Sept. Gisteren is de wethouden[...] uitbreiding der staatsburgerlijke regten van de israëlite[...] en plattelandbewoners afgekondigd.

— *Berlijn*, 16 Sept. Gisteren heeft *Alexander von Humboldt* zijn 84 verjaardag gevierd.

— Dr. *Nagel*, door de Christelijk-katholijke gemeente te Berlijn ontboden om eene proefpredikatie te houden, trof het zelfde lot als zijne beide voorgangers *Hrabowsky* en *Rauch*; eenige dagen voor het afleggen der proef werd hij door de policie de stad uitgezet.

— *Weenen*, 18 Sept. De Franciscanen in Bosnië, alwaar 120.000 katholieken (50,000 in Herzegowina) wonen, hebben zich tot den keizer gewend om bijstand en bescherming, ten gevolge waarvan de keizer het houden van kollekten in Oostenrijk heeft toegestaan, ten behoeve van de oprigting van een klooster en een seminarie.

— Schitterend zijn de toebereidselen te Olmutz, om de beide keizers te ontvangen. De stad heeft een feestelijk aanzien. Reeds zijn verscheidene voorname personaadjen aangekomen, en daaronder aartshertog *Reinier*, graaf *Wratislaw*, baron *Jellachich*, graaf *Giulay*, enz.

— Men verneemt, dat in de haven van Smirna een nieuw konflict is ontstaan tusschen den bevelhebber van de Oostenrijksche vloot en dien van eene Sardinische stoom-korvet, doch dat dit konflikt geene ernstige gevolgen zal hebben.

— *Frankfort*, 19 Sept. De vergadering van Duitsche oudheid- en geschiedkundigen, in Neurenberg, houdt dagelijks zittingen. Tot de belangrijke besluiten in dezelve genomen, telt men de uitgave van eene groote verzameling van historische oorkonden loopende over

BIJVOEGSEL

behoorende bij den

JAVA-BODE,

van Woensdag 16 November 1853, No. 91.

de 14de 15de en 16 eeuw. Het Germaansche museum voor oudheden zal hoogst waarschijnlijk in Koburg gevestigd worden, hebbende de kunstminnende Hertog daartoe niet alleen de benoodigde gebouwen aangewezen, maar bovendien nog aangeboden al de daarbij aan te stellen amhtenaren, uit zijne bijzondere kas te bezoldigen.

— In Saksen en andere Duitsche staten, neemt de exportatie naar Amerika, bijzonder van wollen manufacturen, buitengemeen toe. De laken fabriekanten zijn naauwelijks in staat om aan de bestellingen van daar te voldoen. Van daar ook de belangrijke prijsverhooging, welke dit handelsartikel in de jongste tijden heeft ondergaan.

— De generaal *Changarnier* bevindt zich reeds sedert eenigen tijd te Mnnchen, waar hij de inspectie der troepen. door den aartshertog *Wilhelm* van Oostenrijk en twee andere bondsgeneraals gehouden, mede heeft bijgewoond.

— In Tubingen zijn reeds ongeveer 300 natuur- en geneeskundigen ingeschreven, welke aan de algemeene vergadering aldaar deel znllen nemen. Onder dezelve bevinden zich vele beroemde buitenlandsche geleerden. De prins *Canino*, welke zich mede derwaarts zal begeven, bevindt zich thans nog te Homburg, waar hij op nieuw zijn geluk aan de speeltafel beproeft.

FRANKRIJK

Men wil, dat koningin Maria Christina reeds te Parijs is teruggekomen. Zij heeft twee pogingen gedaan, om op Claremont ontvangen te worden, doch het mogt haar niet gelukken. Op het eerste aanzoek werd geantwoord, dat de koningin-weduwe Maria Amelia op het punt stond te vertrekken, doch de tweede maal, toen de weduwe van Lodewijk Filips nog niet vertrokken was, werd er familieraad gehouden, om te beraadslagen over de aanvrage van Maria Christina. De koningin Maria Amelia scheen niet geneigd het aanzoek van hare nicht barsch af te slaan, maar de hertogin van Orleans moet verklaard hebben, liever Claremont te verlaten dan *die vrouw* te zien. De prins van Joinville ondersteunde krachtig het gevoelen zijner schoonzuster, en eindelijk besloot de weduwe van Frankrijks laatsten koning, den tijd gedurende welken Maria Christina in Engeland zou vertoeven, bij eene vriendin door te brengen.

— *Parijs*, 11 *Sept.* Het evolutie-eskader van den Oceaan, onder bevel van den schout-bij-nacht Charner, is na in het Kanaal eenige evolutiën te hebben uitgevoerd, voor Cherbourg ten anker gekomen.

— Al de huurkoetsiers die tot geldboete waren veroordeeld, zijn door den keizer op zijn naamdag daarvan ontheven, behalve dezulken, die de boeten moeten betalen ter zake van onbeleefdheden tegen het publiek.

— 12 Sept. De *Moniteur* bevat eene nota betrekkelijk den aankoop van granen, die, naar men zeide, door de regeriug was gedaan. De regering verklaart plegtig in de nota, dat zij alleen in Engeland 419,000 mudden koren heeft aangekocht om te voorzien in de jaarlijksche behoefte van het leger en de vloot. Zij voegt er bij dat het doel daarvan alleen is, door algemeene maatregelen de handelsbeweging gemakkelijk te maken.

— *Parijs*, 12 *Sept.* Men verneemt dat in den gisteren gehouden ministerraad de beraadslaging zeer levendig is geweest, en dat vooral een der ministers een zeer oorlogszuchtigen toon heeft gevoerd.

— Op eenige markten in Midden-Frankrijk zijn de graanprijzen gestegen; dit echter wordt slechts als eene uitzondering aangemerkt.

— Zekere Benoit is tot 20 jaren dwangarbeid veroordeeld, ter zake van met 200 wigtjes rattekruid een waterput van zijnen buurman, met wien hij twist had, te hebben vergiftigd.

— De stierengevechten, die in sommige plaatsen van Zuid-Frankrijk werden gehouden, hebben veel nadeelige gevolgen gehad. Verscheidene van die stieren zijn kunnen geleiders ontloopen en verspreiden angst en schrik onder de plattelandsbewoners. Een spoortrein heeft reeds twee dier dieren gedood.

— *Parijs*, 15 *Sept.* De vice-admiraal Romain-Defossés is, volgens telegrafisch berigt uit Smirna van 7 Sept. dien dag, vergezeld van zijnen staf, naar Frankrijk vertrokken. Den 27 Aug. was de schout-bij-nacht Barbier de Tinan, opvolger van den vice-admiraal Romain-Defossés, als bevelhebber der scheepsmagt in de Levant, op het eskader aangekomen. Zijne divisie is gesteld onder de bevelen van den vice-admiraal Hamelin, bevelhebber van het evolutie-eskader.

ITALIE.

De *Parlamento* van Turin deelt in een schrijven uit Napels de lijst der veroordeelingen mede, den 20 Aug. uitgesproken door het bijzondere Napolitaansche hof tegen de afwezige personen, die in de gebeurtenissen van 15 Mei 1848 betrokken waren. Zij bevat 21 veroordeelingen ter dood, waaronder zich bevinden de heer *Cirelli*, 4 oud-ministers, 10 afgevaardigden, 1 priester, enz.; 13 veroordeelingen tot 25 jaren dwangarbeid, waaronder 8 oud-afgevaardigden; 2 veroordeelingen van 19 jaren tot dezelfde straf van de twee zonen van den heer *Cirelli*; 3 veroordeelingen tot eeuwigdurende dwangarbeid van 3 letterkundigen; voorts 3 vrijgesprokenen, waaronder eene ten gunste van een derden zoon van den heer *Cirelli*.

— Het sedert lang reeds verspreide gerucht, dat de paus wil trachten zich te ontdoen van het Fransche occupatieleger, wint meer en meer veld, daar het hem zeer hinderlijk is dat de Franschen, uit een vrijzinnig oogpunt, een soort van toezigt uitoefenen over alles wat in den Kerkelijken Staat voorvalt.

— De paus zal zijne reis naar Castel Gondolfo vooreerst niet ondernemen.

— De gezondheidstoestand te Rome laat zeer veel te wenschen over.

— Men verzekert dat de heer *Prudhomme*, oud-notaris en oud Fransch vertegenwoordiger, van den H. Stoel concessie heeft verkregen tot den aanleg van een spoorweg van Civita-Vechia, naar Rome.

— Men verwacht dat in de lente des volgenden jaars Toskane door de Oostenrijksche troepen zal worden ontruimd. — De groothertog heeft voor het volgende dienstjaar de grondbelasting in zijne staten met een zesde verminderd.

— Een nieuw bewijs met hoeveel omzigtigheid men geloof moet slaan aan de berigten, die met betrekking tot Italië's tegenwoordigen toestand in bladen en brieven worden medegedeeld, vinden wij het volgende. Eenige dagbladen hebben berigt, dat een moordaanslag is gepleegd op mgr. *Rivarola*, legaat van Ravenna. Thans verneemt men, dat de heer *Rivarola* reeds verscheidene jaren dood is, en dat de bedoelde moordaanslag ten jare 1827 plaats had. Het was eene oude historie die de bladen hebben opgerakeld.

— Het dagblad van Rome meldt, dat de paus den 12 dezer op het quirinaal een geheim consistorie gehouden heeft waarin hij heeft voorzien in den bisschoppelijken zetel van Breslau en in de vacerende zetels op verschillende punten van Italië en Amerika, waaronder de aartsbisschoppelijke zetel van San Francisco.

— Het gebrek aan granen doet zich in de pauselijke staten reeds gevoelen op eene wijze, waarvan weinig goeds is te verwachten. De prijzen van het brood zijn aanmerkelijk gestegen. Tot dus verre volhardt de paus in zijn moedig besluit, om het volk uit zijne eigene middelen te voeden. Hij heeft aanzienlijke aankoopen van granen te Livorno en Marseille gedaan; in de eerste dier havens moet de hoeveelheid aangekochte zakken koren 140.000 bedragen.

RUSLAND.

Warschau, 8 Sept. De koning van Pruissen heeft aan de evangelisch-hervormde gemeente alhier een bijbel toegezonden met het volgende eigenhandige inschrift: »*Frederik Willem*, koning van Pruissen, aan de evangelisch-hervormde kerk te Warschau, in Julij van het jaar 1853." Deze bijbel, eene prachtuitgave, is zeer kostbaar ingebonden, en met een keurig bewerkt Christusbeeld versierd. De kleuren der edele steenen, waarin het beeld is omvat, beteekenen »Geloof, hoop en liefde."

TURKIJE.

De Triester Zeitung van den 26sten September behelst het volgende:

Berigten uit Constantinopel tot den 15den September loopende deelen mede, dat, ten gevolge der vermaningen van Scheich-Ul-Islam, de Ulemas berouw hebben getoond over den bij den Sultan gedanen stap (zie *Java-Bode* van 9 November), dat het Beiramsfeest met de gebruikelijke plegtigheden is gevierd en dat te Constantinopel rust heerscht.

NOORD-MERIKA.

New-York, 30 Aug. De afgeloopen maand is voor ons in deze stad een stille tijd geweest, wat zaken betreft. Gedurende de zomermaanden gaan velen naar buiten, terwijl aan de overblijvenden door het weder bijkans alle energie ontnomen wordt. Ik behoef u slechts te zeggen, dat wij in de tweede week dezer maand meer dan 200 dooden geteld hebben, ten gevolge van coups de soleil, en gij zult u een denkbeeld kunnen maken, hoe afmattend de weêrsgesteldheid hier zijn kan. Gedurende eenige dagen was de thermometer zelfs des nachts niet beneden 78º Fahrenheit, en klom gedurende den dag tot 95º. Gelukkig ligt nu deze maand achter ons. En toch zijn wij hier nog lang niet in een zoo beklagelijken toestand als onze vrienden te New-Orleans.

De gele koorts heerscht aldaar vreesselijk, en elken dag bedraagt het aantal slagtoffers ongeveer 180. Het aantal dooden van den 1 tot den 20 ingesloten, bedroeg 4162; van welke 3669 onder de koorts bezweken. Dit in eene stad wier bevolking thans niet meer dan 70,000 bedraagt, is wel geschikt om ons te doen zeggen: *we walk in the midst of death*.

Gedurende de maand Augustus zijn te New-York aangekomen 33731 landverhuizers. Hiervan waaen 18624, dus meer dan de helft, Engelschen, Schotten en Ieren, 8,947 kwamen uit Duitschland, 3879 uit Frankrijk en 316 van de Antilles. Overigens telde men er onder 36 personen uit Toskane, 12 uit Nieuw Grenada, 7 uit Mexiko, 6 uit Sicilië en 4 Chinezen.

CALIFORNIE.

Californie gaat, in het vijfde jaar van deszelfs bestaan als goudland voort, met onverminderde krachten zijne schatten uit te storten.

Het product van het loopende jaar bedraagt tot en met Augustus ruim 6,000,000 dollars meer, dan over hetzelfde tijdvak in 1852 en 10,000,000 dollars meer dan in 1851, althans voor zooveel zulks bevestigd wordt door de officieele opgaven der Munten in de Vereenigde Staten, alwaar, op een gering gedeelte na, het gedeponeerd wordend goud van Californie alleen ontvangen wordt. De reeds bestaande voorraad van goud in de gansche wereld heeft het reeds vermeerderd met ongeveer *f* 480,000,000, een tiende uitmakende van dien voorraad en dien ten gevolge speelt het eene voorname rol in de geldelijke wisselvalligheden, welke thans landbestuurders, bankiers, renteniers en financiers verbijsteren.

Californie is anders een wonderlijk land, en, zes jaren geleden ter naauwernood bekend, nu reeds beroemd door de uitgebreidheid van deszelfs handel en de zamenvloeijing der schepen van zoovele verschillende natiën in zijne havens, even als op de Teems of de Hudson. Thans reeds is dat goudland een der Staten van de Noord-Amerikaansche Unie en belooft met den tijd met de meest bevolkten zijner oostelijke voorgangers niet alleen te zullen mededingen, maar die zelfs te overtreffen.

De blanke bevolking in Californie bedroeg, volgens de Census van 1852, 264,435 zielen, verdeeld in 33 provinciën. Die bevolking is sedert belangrijk vermeerderd, zoo uit de andere staten der Unie als door landverhuizers van de overzeesche landen.

Uit een der jongste prijs-couranten en scheepsberigten van *San Francisco* trekken wij de volgende opgave der dacht verdient, omdat zij de menigvuldige oorden, waaruit de menschen naar die plaats gelokt worden en de stofaangekomene en vertrokken personen, die te meer aanfen leveren tot den zedenvorm van den Staat van Californie, aantoont.

Van 1 Januarij tot 27 Julij 1853 zijn te San Francisco aangekomen van

Panama	11705	personen.
San Juan	6135	»
Realejo	25	»
Havens der Vereenigde Staten.	824	»
Idem van Mexico	341	»
» » Chili	578	»
» » Peru	5	»
» » China	3189	»
Philippijnsche eilanden	7	»
Engeland	132	»
Hanzee-steden	127	»
Frankrijk	1806	»
Sandwich-eilanden	195	»
Australie	196	»
Nederland	7	»
Van Couver's-eiland	3	»
Stika	2	»
Genua	9	»
Societeit-eilanden	3	»
te zamen	25287	personen.

En gedurende dat tijdvak vertrokken naar

Panama	6338	personen.
San Juan	5233	»
Havens der Vereenigde Staten.	4	»
Idem van Mexico	144	»
» » Chili	65	»
» » Peru	1	»
» » Australie	3369	»
» » China	929	»
Sandwich-eilanden	49	»
en andere vreemde havens	17	»
Totaal	16151	personen.

Zoodat 9136 personen meer zijn aangekomen dan vertrokken.

Uit alle landen der wereld, zoowel uit de oudste als de jongst bevolkten, komen dus de menschen bijeen en verkeeren met elkander in Californie, aangelokt door het algemeen haken naar Goud!

Spoedig zullen dan ook de spruiten der verschillende takken van het menschenras dit land bevolken, gemeenzame wetten hebben, gemeenzame gewoonten volgen en algemeen gevormd worden naar eene leus: Verdraagzaamheid!

PERZIE.

De jongste tijdingen van Tibriz, tot van 9 Augustus, behelzen, dat de cholera in geheel het rijk merkelijk is afgenomen. De shah zou den 15 naar Sultanieh vertrekken, alwaar reeds een groot deel zijner troepen zich bevond.

Op verlangen van den turkschen gezant in Perzië is het verbod, dat op Ruslands voorbeeld gegeven was, om granen en andere levensmiddelen aan de Turksche troepen te leveren, ingetrokken.

Een buitengewoon russische gezant, de raadsheer *Kanisoff*, direkteur van het politiek bureau te Tiflis, was op weg naar Teheran.

CHINA.

Met de laatste mail ontvingen wij onder dagteekening 16 October 1853, het volgende berigt van *Amoy*

Op den 5den dezer was deze haven het tooneel van een hevig gevecht tusschen de keizerlijke vloten en die der opstandelingen, echter, ofschoon er veel beter gevochten werd dan tot dien dag toe had plaats gehad, en het aantal gesneuvelden belangrijk was, doet het ons leed niet te kunnen mededeelen, dat dit gevecht tot eenige afdoende uitkomst geleid heeft. Ook gisteren werd er weder eene vruchtelooze poging door de keizerlijken gedaan om deze plaats te hernemen en drie vuurjonken afgezonden om de vloot der opstandelingen in brand te steken, doch het getij deed dien aanval mislukken.

Aan den wal wordt dagelijks gevochten, en te oordeelen naar het getal der gevangenen van de keizerlijke magt, in vergelijking tot de verliezen aan den kant der opstandelingen, schijnt het, dat de Mandarijnen het meeste voordeel behaald hebben.

Ook naderen zij de stad van lieverlede al meer en meer, doch beide partijen hebben nu reeds zoo lang gevochten, dat zij het blijkbaar moede zijn, en wij koesteren de hoop, dat door gebrek aan geld, levensmiddelen en oorlogsbehoeften aan beide zijden, een harer het spoedig zal opgeven en de plaats verlaten.

Op den 11den dezer zeide men, dat het hoofd der opstandelingen zich door het overmatig gebruik van opium van het leven had beroofd, doch achter de waarheid zijn wij niet kunnen geraken. Algemeen wordt dat verhaal tegen gesproken, doch bekend is het, dat een der hoofden, den vierden in rang, beangst over de verliezen, welke zijne partij dagelijks ondervindt, naar *Hong-Kong* is vertrokken.

Wij vernemen ook dat *Lie*, het hoofd der opstandelingen die *Sanghae* bezet houden, alhier met de »*City of London*» is aangekomen en ontscheept, oogenschijnlijk met het doel om alhier door zijn invloed de zaak te bevorderen doch het blijkt door alles, wat wij dien aangaande hebben kunnen uitvisschen, dat hij naar eene andere plaats in de nabijheid, niet onder het gezag van den *Tien-thee-hoey* staande, vertrokken is, eene goede som geld, met wier overbrenging herwaarts hij door zijne partij belast was, medenemende.

Scheepsberigten.

Straat Sunda doorgezeild.

Datum.		Vlag.	Namen der Schepen.	Gezagvoerder.	Van.	Datum.	Naar.
Novemb.	9	Engelsch	Tartar	J. Guthnie	Whampoa	23 Oct	London
»	10	Hamburgsch	Alfred	J. Hamann	Batavia	9 Nov	Rotterdam
»	—	Amerikaansch	Stag Horn	Behim	Whampoa	25 Oct	New-York
»	11	»	Celestial	B. G. Palmer	Too-chaw-foo	22 »	London
»	—	Engelsch	London	H. Tillman	Singapore	27 »	»
»	—	»	Deogaun	W. Eorus	Canton	24 »	Liverpool
»	—	Fransch	Nicolas Cezard	Drinot	Batavia	10 Nov	Havre
»	12	Engelsch	Amigos	J. Benson	Singapore	22 Oct	Port-Philip
»	—	»	Rodsleij	O. Schull	Manilla	2 »	Londen
»	—	»	Charlotte	R. D. Affleck	Whampoa	6 »	»
»	—	»	Balmoral	W. Bridge	»	24 »	»
»	13	Nederlandsch	Aldebaran	B. G. Meijboom	Sydney	25 Sept	Batavia
»	—	»	Mentor	D. A. Zijlstra	Amsterdam	4 Aug	»
»	—	»	Cortgene	J. A. Scott	Rotterdam	8 »	»
»	—	»	Menado	P. A. Schaap	»	3 »	»
»	—	»	Kinderdijk	W. Ouwehaud	Batavia	12 Nov	Rotterdam
»	—	»	Dankbaarheid	W. Postma	Sydney	25 Sept	Batavia
»	—	»	Industrie	J. van Dijk	Hongkong		Port-Philip

Aangekomen Schepen te *Batavia.*

Datum.		Vlag.	Namen der Schepen.	Gezagvoerder.	Van.	Datum.	Agenten.
Novemb.	11	Nederl. Indisch	Salma	Said Albabassij	Banjermassing	1 Nov	D. N. Buys en co.
»	12	» »	Banka	Montiero	Cheribon	9 »	W. Anderson, Tolson en co.
»	—	» »	Almansoor	Jamanie	Indramayoe	— »	Coulster.
»	—	» »	Balhair	Moh. Arep	Muntok	2 »	D. N. Buys en co.
»	—	Engelsch	Rhone	Snow	Singapore	23 Oct	Morgan, Melbourn en co.
»	12	Nederlandsch	Catharina	Lammers	Port-Adelaide	7 Oct	Haager en Schuurman.
»	—	»	Jeannette	Visser	Ceylon	8 »	B. Kopersmit en co.
»	—	Nederl. Indisch	Nauwan Eljoesoer	San Alhabassij	Banka	31 »	Coulster
»	13	Nederlandsch	Z. M. stooms. Celebes	luit. t/z. 1 kl. Geerling	Pontianak	7 »	
»	—	Nederlandsch	Maximiliaan Theodoor	Deveer	Port-Philip	9 »	Paine, Stricker en co.
»	—	Nederl. Indisch	Jadoel Wadoet	Said Segaf	Padang	25 »	Coulster
»	—	» »	Justina	Dijbre	»	24 »	Maclaine, Watson en co.
»	—	» »	Foelkoelhaijer	Said Alkaf	Palembang	28 »	Coulster.
»	—	» »	Boreas	Lim beauwtoe	Cheribon	10 Nov	
»	—	Belgisch	Julie	Meijer	Port-Philip	11 Oct	Busing, Schroder en co.
»	—	Fransch	Asie	de l'aulnaij	Sydney	27 Sept	B. Sanier, Suermondt en co.
»	—	Nederlandsch	Bernhard Hertog van Sakxen Weymar.	Hazewinkel	Hongkong	1 Oct	B. Kopersmit en co.
»	14	Engelsch	Derwent	Sardine	Melbourne		Hunter, Houghton co.
»	—	Nederlandsch	Twee Anthonij's	Klomp	Australie		Reynst en Vinju
»	—	»	Mentor	Zeijlstra	Amsterdam		E. Moorman en co.
»	—	»	IJssel	Messen	New-Castle		

Vertrokken Schepen van *Batavia.*

Datum.		Vlag.	Namen der Schepen.	Gezagvoerder.	Naar.
Novemb.	12	Nederlandsch	Jacoba	Bourse Wils	Rotterdam
»	—	»	Geertruida Maria	Spiegelberg	Passaroeang
»	—	Engelsch	William Fisher	Caig	Singapore
»	—	Deensch	Valkerin	Strandgaard	Kopenhagen
»	13	Nederlandsch	Java Koerier	Reinets	Soerabaya
»	—	»	Machtilda Cornelia	Nannin	»
»	—	»	Kortenaer	van der Plas	Indramaijoe
»	—	»	Doggersbank	Jansen	Soerabaya
»	—	Nederl. Indisch	Naim Balhair	Sech Fagie	»
»	—	» »	Maymoen	Said Kasim	Palembang
»	14	Nederlandsch	Z. M. schoener Aruba	luit. t/z. 2 kl. Moeth	Soerabaya
»	—	»	Amphitrite	Grim	»
»	—	Holl.	Jacoba & Christina		Nederland.
»	—	»	Johanna Maria Christina	Nahmans	Passoeroeang
»	15	»	Prins Frederik der Nederlanden	Huidekooper	Cheribon
»	—	»	A. R. Falck	van Duyvenbode	Tagal
»	—	»	Souburg	Evers	Soerabaya
»	—	»	Nederwaard	Meyer	»
»	—	Nederl. Indisch	Balhair	Moch At.rip	Samarang en Banjermassing.
»	16	Fransch	Asie	L. Marchant	Samarang.
»	—	Nederl. Indisch	Almansoor	Jamanie	

In lading liggende Schepen te *Batavia.*

Vlag.	Namen der Schepen.	Gezagvoerder.	Bestemming.	Agenten.
Nederlandsch	Barend Willem	Redgers		Paine, Stricker en co.
»	Maximiliaan Theodoor	de Veer		»
»	Schelde	van Duyn	Soerabaya	Maclaine, Watson en co.
»	Stad Nymegen	Mellink	Samarang	Tiedeman en van der Burg.
»	St. Michael	Plinsenga	Wijnkopersbaai	»
»	Stad 's Gravenhage	Blok	Soerabaya	de Weerdt, Ruyl en co.
»	Rotterdam	Vis	»	Reynst en Vinju
»	Twee Anthony's	Klomp		»
»	Mentor	Zeylstra		E. Moormann & co.
»	Straat Balie	Mulder	Samarang	»
»	China	Appel		»
»	Bernhard Hertog v. Saksen Weymar.	Hazewinkel	Soerabaya	B. Kopersmit en co.
»	Jeannette *	Visser	Rotterdam	»
»	Catharina	Lamers	Tjilatjap	Haager en Schuurman.
»	Jupiter	van der Mey	Passaroeang	»
»	Julie Claire	H. de Wijn		»
»	Urania	Teylaar		John Pryce en co.
»	IJssel	Messen	Hongkong	
Nederl. Indisch	Ellen	Levert	Samarang	John Pryce en co.
» »	Banka	Montiero	Padang	W. Anderson, Tolson & Co.
» »	Justina	Deibel	Cheribon	Maclaine, Watson en co.
» »	Djaleha	Samdoedin	Samarang en Banjermassing	D. N. Buys en co.
» »	Kompoel Maas	Kamaloedin	»	»
» »	Said Maskoor	Alie Mochamat	Soerabaya	»
» »	Almansoor Sarie	Mocht Said		»
» »	Atiat Ulbarie	Sech Osman	Cheribon	»
» »	Salma	Said Alhabassij		»
» »	Fathool Rachman	Said Asegaf		Coulster
» »	Elmachlar	Said Molahaila	Soerabaya	»
» »	Faidul Rachman	Said Alie		»
» »	Jadoel Wadoet	Said Segaf		»
» »	Nawan El Djoesoor	Said Habsij		»
» »	Foelkoor Hair	Said Alkaf		
» »	Kim Tiang Hoat	Oeij Pekaij	Samarang en Banjermassing	
» »	Walvisch	Said Alhadiet		
» »	Boreas	Lim Beauwtoe	Palembang	
Engelsch	Florida	New	Sydney	Hunter, Houghton & Co.
»	Derwent	Sardine		»
»	Rhone	Snow	Australie	Morgan, Melbourn en co.
»	Rowallan	Botton		Maclaine, Watson en co.
Amerikaansch	Daniel Webster	Besbie	Melbourne	Paine, Stricker en co.
Zweedsch	Maria Charlotte	Schmidt		Metsendorf, Wilmans en co.
»	Cecilia	Hjarne		Pitcairn, Syme en co.
Belgiesch	Julie	L. Meyer		Busing, Schöder en co.

De Nederlandsche Particuliere Schepen zijn aangeduid met een *.

AANGEKOMEN PASSAGIERS.

Met het N. I. schip *Banka:* Mevr. *Monteiro en kind.*

Met Z. M. stooms. *Celebes:* de afgetreden sultan van Samhas en volgelingen. — *Z. M. troepen.*

VERTROKKEN PASSAGIERS.

Met het Ned. schip *Kortenaar:* de heer *J. M. Knaud.*

Handelsberigten.

Aanvoer.

Van de Lampong 3 Praauwen gez Indjeng Maroop en Amboen.

333 boss. bind rotting. 49 pic. gomelastiek. 42 do. ongez. katoen. 3400 ps. wandel stokken. 1⁸⁰/₁₀₀ pic. was. 23 ps. rhenonceer 4½ pic. witte dammer. 41 do. gomelastiek. 32 do. zwt. peper. 3100 hoorn. ps. wandel stokk. 86 do. gomelastiek. 10 do. witte dammer. 44 do. rijst, 1100 ps. niepa bladeren. *Order.*

Van Singapore per ned. ind. bark *Atiat Tulbarie* gez. Sech abdul Rahiem bin Osman.

2½ kn. ruwe zijde. 1 kt. lijnwaden. 6½ pic. was. *Said mocht. Aijdiet*

1 Praauw *Maijang* van de Lampong gez. Rasiet.

69 pic. gomelastiek. 9 do. koffij. 1⁵⁰/₁₀₀ do. trasie. 20 cattj. zwart vogelnestjes. *Order.*

Van Samarang per ned. ind. bark *Ellen* kapt. Lebert.

473 st. en 233 do. kl. balken. 1 kistj. monsters. 1 kt. sigaren. *John Pryce en co.*

Van Indramayoe per ned. ind, bark *Maijmoon* gez. Said abd. Rachman bin Kassim.

3000 sp. matten. *Gezagv.*
2788 pic. suiker. 20 do. buff. hoorn. *Haager en Schuurman.*

Van Sijdneij per ned. schip *'s Gravenhage* kapt. Blok agt. de Weertd Ruyl en co.

1 kt. stofgoud. *E. Moormann en co.*

Van Sumanap via Cheribon per ned. ind. schip *Banka* kapt. Monteiro 64 corg. soekin. 2 pic. honig. 1 kt. reuken olie. 26 doz. led. fleschen. 1 pak vergulde knoopen. 1 zak rijst. *Order.*

1411³⁵/₁₀₀ pic. suiker. *MacLaine Watson en co.*
736⁰⁵/₁₀₀ do. do. *Paine Stricker en co.*

Van Indramaijoe per ned. ind. bark *Almansoor* gez. Sech acht b[illegible] Sadiek Jamanie.

3516⁹⁴/₁₀₀—42⁸⁴/₁₀₀ pic. rijst. 3 do. padie. 38 st. gansen. 24 do. k[illegible] koenen. 120 do. kippen. 1 praauw. 1 kt. gezt. eijeren. 15 st, b[illegible] jes. 12 do. planken. 24 do. bloempotten. *Tiedeman en v. d. B[illegible]*

Van Tagal per ned. ind. bark *Faidul Rachman* gez. Said achm[illegible] bin abdul Rachman,

2900 sp. matten, *gezagvoerder.*
1303 ⁸³/₁₀₀ pic. suiker, *Haager en Schuurman.*

Van Muntok per ned. ind. bark *Balhair.* gezagv. Mohamat Ariep.
2 kn. kaijoe poetie olie. 1⁹³/₁₀₀ pic. was. *de gezagvoerder.*

Van Bandjermassing per ned. ind. bark *Salma*, kapt. Sarief Ge[illegible] Mochamat Habassij.

500.000 pd. steenkolen, *gouvernement.*

Van Melbourne per ned. schip *Maximiliaan. Theodoor.* kapt. de Veer, agenten Paine Stricker en co.
3 kn. manufacturen, 2 do. meubelen *de agenten.*

Van Ceylon per ned. schip *Jeannette.* kapt. Visser; agt. *B. Kopersmit en co.*
703 trossen touwwerk *order.*

Uitvoer.

Naar Singap. via Muntok en Riouw per ned. ind. stooms. *Java* k[illegible] Batten.

2 kn. schrijfbehoeften *v. Haren Noman en Kolff.*
200 pic. jap. koper. 20 ks. sigaren. *MacLaine Watson en co.*
35 kn. gom. dammer. 70 pic. do. elastiek. 100 do. koffij. *Mets[illegible]dorff Wilmans en co.*
16 pic. gutha percha. *John Purvis.*
5 kn. gebatiek de goederen. *Tan Koengoan.*
1 kt. divers. kat. goederen. *Tjia To.*
1 kt. gebat. goederen. 20 ton. niela. *Lim Hoa.*
5 kn. vogelnest. *Lim Siet.*
1 do. do. *Njo Pak.*
1230 sp. matten. *Said aloewie Satrie.*
2300 do. do. *Njo Saij.*
8200 do. do. *Njo Bangie.*
3550 do. do. *Oeij Sang.*
4000 do. do. *Oeij Saij.*
1200 do. do. *Lian Sinleng.*
1 kt. doublons. *Sanier Suermondt en co.*
2 kn. bat. doeken. *Said Mocht. Aijdiet.*
63 pic. gom elastiek. *Adam en co.*
91 vn. brandewijn. 144 ks, java do. *Goring.*
38 zakk. cubeben, 293 buff. huiden. *McEwen en co.*
3600 sp. matten. 550 sovereing. *MacLaine Watson en co.*
1000 do. do. *Gezagv.*
15 kn. indigo. *te Samar. geladen van Maanen.*
117 krandj. suiker. *Said Segaf.*
2 kn. java sigaren. 55 pic. koffij. *J. Knage.*

Naar Kopenhagen via Singap. per deens schip *Valkerien* kapt. Strandgaardt

110 kn. galanterien. 1 do. boeken. 7 do. galanterien. en porcelei[illegible] 1 kt. medicijnen. en boeken. *Sanier Suermendt en co.*
1 vat wijn. *Tiedeman* en *v. d. Burg. co.*
202 pic. koffij. *Paine Stricker en co.*

Naar Nederl. via Pasaroean per ned. schip *Geertruida Maria* kapt. Spiegelberg.

975 schuitj. tin. 130 pic. rotting. *N. H. M.*

Naar Pasaroean en Nederl. per. ned, schip *Johanna Maria Christi[illegible]* kapt. Nahmens.

4 vaten meel. *T. C. Radijs.*
130 pic. rotting. 1053 schuitj. tin. *N. H. M.*

Naar Singapore per eng. schip. *Wm. Fisher* kapt. Caig.

83 pic. rotting. 971 do. koffij. 103 do. witte peper. 10 do. noten muscaat. 1890 do. rijst. 100 do. dammer. *McEwen en co.*
6 kn. stroo matjes. *Njo Bangie.*
869 sp. matten. 89 ps. zilv. specie, *Soema Pradja.*

Naar Nederl. via Soerab. per. schip *Java Koerier* kapt. Rienetz.
579 schuitj. tin. 70 pic. rotting. *N. H. M.*
3 vn. pekelvleesch. 1 do. rookspek. 2 do. gort. *T. C. Radijs.*

Naar Nederl. via Soerab. per ned. schip *Doggersbank* kapt. Jansen

779 schuitj. 100 pic. rotting. *N. H. M.*

Naar Nederl. via Indram. per. ned. schip *Kortenaer* kapt. v. d. Plas

683 schuitj. tin. 80 pic. rotting. 10.000 ps. goenie zakk. 50 ℔. do garen. *N. H. M.*

Naar Indramaijoe per ned. ind. brik *Fidha Rachman.* gezv. Sech Abdul Rachman Bilfagin.

f 6000 gulden aan koper geld *van der Plas.*

Naar Tagal en Pecalongan ned. ind. bark *Batavia.* gezv. Tan Ingok.

310 pic. kapas. 1 kt. spiegels. 7 do. glaswerk. 1 do. schilderijen. 5 do. roode wijn. 1 pr. lanthaaren. 1 pak. offer papier. 1 kt. sarongs. 20 st. stoelen. 2 do. tafel. 4 roll. bant matten. 6 vs. verf. 20 kn. thee. 1 ks. vogelnest. 1 kt. longcloth. 1 baal wolle dekens, 20 realen goud werk. *Oeij Tiang Djoen.*

125 pic. ijzer. 1 pak. koperwerk. 3/2 led. leggers. *v. Ommeren Rueb en co.*
1 kt. kat. goederen 1 do. doeken. *Sech Awab Soenkar.*
4 vs. crepe kruid. 1 do. hagel. 2 do. azijn. 4 ks. zuren. 6 mn. s[illegible] water. 1 kt. koffer. 1 pak. bezems. 1 kt. kramerijen. 1 md. aar[illegible]dewerk. 2 kn. lampen. 1 vat. wijn. 1 kt. man. sigaren. 10 vatj. boter. *van den Broek en co.*
21 kn. madepollams. 1 do. rood katoen. 2 bn. kat. garen. *Said Mocht. Aijdiet.*
1 kt. kat. goederen. 1 baal. gekep. katoen. 1 fl. ghie. *Said Awab bin Soenkar.*
400 pic. ijzer. 60 do. kapas. *Oeij Tian djoen.*
2 kn. m. sigaren. 20 ks. rozijnen. 40 do. amandelen. 5 pic. com[illegible] zaad. 5 do. zwt. zaad. 10 kalbas. ghie. *B. Andreas,*
2 tromm. kleederen. *Vaupel en co.*

Naar Tagal en Amsterdam per ned. schip *Prins Frederik der Nederlanden*, kapt. Huidekoper

776 schuitjes tin. 60 pic. rotting. 2000 do. koffij. 42 do. geelhout, *N. H. M.*
1 kist man. sigaren. *v. d. Biesen en zoon.*
2 ks. zilverwerk en speelgoed, 1 ks. en 1 pkj. kramerijen, *Tiedeman en van der Burg.*
40 kn. bier. *de gezagvoerder.*
1 kist katoenen goederen *H. E. Levert.*
2 ankers azijn, 1 kist kleeding stukken, 1 do. bitter, 1 pak boeken *Goijn.*
1 rijtuig *F. Göring.*
8 ks. boter, 2 do. kaas, 1 vs. rolpens, 3 hammen, 1 ps. rookvleesch 1 do. ossen haas, 1 ks. likeur. 1 do. champagne, 1 do. suikerw[illegible] 1 do. vruchten op brandewijn, 2/4 blik zalm, *Paine Stricker en co.*

Naar Nederland via Tagal per ned. schip *A. R. Falck.* kapt. van Duivenboden.

120 pic. rotting, 25,00 do. koffij, 675 schuitjes tin, *N. H. M.*
1 rijtuig, *Crone.*

Naar Nederland via Soerabaija per ned. schip *Souburg* kapt. Evers.
100 pic. rotting, 778 schuitjes tin. *N. H. M.*
en *gouvernements goederen.*

Naar Nederland via Soerabaija, per ned. schip *Amphitrite*, kapt. D. Grim.

871 schuitjes tin. 120 pic. rotting. *N. H. M*

Naar Nederland via Soerabaija, per ned. schip *Nederwaard.* kapt. S. A. Meijer.

578 schuitjes tin, 125 pic. rotting. *N. H. M.*

GEDRUKT EN UITGEGEVEN TE BATAVIA BIJ W. BRUINING.